

به ناوی خوی به خشنده و میهره بان

هه ریمی کوردستانی عیراق

سه روکایه تی هه ریم

سه روک

به ناوی گه نه وه

برپاری ژماره (8) ی سالی 2015

به پیی نه وه سه لاته تی له پرگه ی (1) ی ماده ی (10) ی یاسای سه روکایه تی هه ریمی کوردستان – عیراق ژماره (1) ی سالی 2005 ی هه موارکراو پیمان دراوه، به پالپشتی نه وه یاساکارییه ی په رله مانی کوردستان – عیراق کردویه تی له دانیشتی ژماره (6) له 2015/4 /1 پرپارماندا به ده رکردنی:-

یاسای ژماره (2) ی سالی 2015

یاسای سندوقی کوردستان بو داها ته نه وتی و گازییه کان

به شی یه که م

پیناسه کان

ماده ی (1) :

یه که م: مه بهستی نه م یاسایه له م دهسته واژه و زاراوانه ی خواره وه، ماناکانی به رامبه ریانه:

- 1- هه ریم: هه ریمی کوردستان – عیراق.
- 2- په رله مان: په رله مانی کوردستان – عیراق.
- 3- نه نجومه نی وه زیران: نه نجومه نی وه زیرانی هه ریم.
- 4- وه زاره تی: وه زاره تی سامانه سروشتییه کانی هه ریم.
- 5- یاسای نه وت و گاز: یاسای نه وت و گازی هه ریمی کوردستان – عیراق ژماره (22) ی سالی 2007.
- 6- نه نجومه ن: نه نجومه نی هه ریمی کاروباری نه وت و گاز له هه ریمی کوردستان – عیراق، که به پیی ماده ی (چواره م) ی یاسای نه وت و گاز پیکه ی تراوه.
- 7- سندوق: سندوقی کوردستان بو داها ته نه وتی و گازییه کان له هه ریمدا که به پیی حوکه کانی نه م یاسایه دامه زراوه.
- 8- دهسته: دهسته ی به رپوه بردنی سندوقی کوردستان بو داها ته نه وتی و گازییه کان له هه ریمدا.

دووهم: پیناسه‌کانی هاتوو له ماده‌ی (یه‌که‌م) له یاسای نهوت و گاز که په‌یوه‌ستن به‌م یاسایه‌ به‌رکار ده‌بن، ته‌گه‌ر ناکۆک نه‌بن له‌گه‌ڵ حوکمه‌کانیدا.

به‌شی دووهم

چوارچێوه‌ی پیا‌ده‌کردنی یاسا

ماده‌ی (2):

حوکمه‌کانی ئەم یاسایه‌ پیا‌ده‌ ده‌کرێن له‌سه‌ر:

یه‌که‌م: دا‌هاتی دارایی به‌ ده‌سته‌هاتووی راسته‌وخۆ و ناراسته‌وخۆ به‌گوێه‌ی حوکمه‌کانی یاسای نهوت و گاز و یاسای دیاری کردن و وه‌رگرته‌ی شایسته‌ داراییه‌کانی هه‌رێمی کوردستان - عێراق له‌ دا‌هاته‌ ئی‌تی‌حاده‌یه‌کان ژماره‌ (5) ی سالی 2013 ی په‌یوه‌ست به‌ نهوت و گاز و به‌ره‌مه‌کانی و، به‌پێی ته‌وه‌ی له‌ ماده‌ی (هه‌شتم) ی ئەم یاسایه‌دا هاتوو و، هه‌ر پرۆسه‌یه‌کی نهوتی و گازی که‌ ته‌نجومه‌ن بریاری له‌سه‌ر بدات.

دووهم: دا‌هاتی دارایی هاتوو له‌ حوکمه‌تی ئی‌تی‌حادی که‌ راسته‌وخۆ په‌یوه‌سته‌ به‌ نهوت و گاز و به‌ره‌مه‌کانی جگه‌ له‌ پشکی هه‌رێم له‌ بودجه‌ی گشته‌ی ئی‌تی‌حادیدا.

به‌شی سێهه‌م

پێکهێنانی سندوق و ده‌سته‌ی به‌رپۆه‌بردنی

ماده‌ی (3):

پاڵپشت به‌ حوکمی ماده‌ی (پازده‌یه‌م) له‌ یاسای نهوت و گاز، سندوقێک به‌ ناوی (سندوقی کوردستان بۆ دا‌هاته‌ نهوتی و گازییه‌کان له‌ هه‌رێم) داده‌مه‌زێت و، که‌سایه‌تی مه‌عنه‌وی و سه‌ربه‌خۆیی دارایی و کارگێڕیی هه‌یه‌ و، له‌ رپووی رێکخسته‌نوه‌ سه‌ر به‌ ته‌نجومه‌نی وه‌زیران ده‌بێت.

ماده‌ی (4):

یه‌که‌م: ده‌سته‌یه‌ک به‌ناوی (ده‌سته‌ی به‌رپۆه‌بردنی سندوقی کوردستان بۆ دا‌هاته‌ نهوتی و گازییه‌کان) پێکدێت و به‌رپۆه‌بردنی سندوق له‌ ته‌ستۆ ده‌گرێت و مافی هه‌یه‌ سه‌رجه‌م ره‌فتارکارییه‌ یاساییه‌کان بۆ مه‌به‌سته‌کانی ئەم یاسایه‌ ته‌نجام بدات و، سه‌رۆکه‌ی نوێنه‌رایه‌تی سندوق ده‌کات له‌ به‌رده‌م په‌رله‌مان و دادگا و سه‌رجه‌م لایه‌نه‌کانی دیکه‌.

دووهم: ده‌سته‌ پێک دێت له‌:

1- سه‌رۆکی ده‌سته‌ به‌ پله‌ی وه‌زیر.

2- جێگری سه‌رۆکی ده‌سته‌ به‌ پله‌ی بریکاری وه‌زاره‌ت.

3- بهرپوهبهری گشتی سندوق .

4- نوینهری وهزارهت که شارهزایی ههپیت له بواری نهوت و گاز و، پلهی وهزیفی له بهرپوهبهری گشتی که متر نهپیت (ئهندام).

5- نوینهری وهزارهتی دارایی و ئابووری که شارهزایی ههپیت له بواری دارایی و ئابووری و، پلهی وهزیفی له بهرپوهبهری گشتی که متر نهپیت (ئهندام).

6- پسپۆرپکی ئابووری و دارایی (ئهندام).

7- پسپۆرپکی یاسایی (ئهندام).

ماددهی (5) :

یهکهه: پیویسته لهسهر ئهجمهنی وهزیرانی ههریم، له ماوهی (90) نهوهه رۆژ له ریکهوتی بهرکاربوونی ئه یاسایه دا هه ماههنگی بکات له گهلا ئهجمهمن بۆ پیشکهشکردنی کاندیدی لیپهاتوو بۆ ههر یهک لهو پۆستانهیی که له برهگی (دووهم) ی ماددهی (چوارهم) ی ئه یاسایه دا هاتوو.

دووهم:

1- ئه ندامانی دهسته له لایهن ئهجمهنی وهزیرانهوه پاش پهسند کردنیان به زۆرینهی رهههیی ئه ندامانی په رلهمان بۆ ماوهیهک که زیاتر نهپیت له (4) چوار سال داده مهزین و، شیاون بۆ یه کجار نوپکردنهوه به هه مان ریکاره باسکراوهکان و، ئهوانهیی ئه وهزیفانهیان پر کردۆتهوه پاش تهواو بوونی ماوهی دیاری کراو دهگه پیندرینهوه سهر کارهکانی پیشوویان بهر له ئهستۆ گرتنی ئه وهزیفانه.

2- سهرۆکی دهسته له بهردهم په رلهماندا ئه سوینده دهخوات:

(به خودای مهزن سویند دهخۆم که به دلسوژییهوه پارێزگاری له یه کیتی گهلا و سامان و خاکی کوردستانی عیراق بکهه و پابه ند ب به یاسا).

سییهه: مه رجه له دامهزاندنی ههر یهک له سهرۆک و جیگره کهی و بهرپوهبهری گشتی سندوق و ئه ندامانی دهسته، جگه له نوینهرانی ههر دوو وهزارهتی سامانه سروشتیهکان و وهزارهتی دارایی و ئابووری سهرباری بوونی مه رجه گشتیهکانی دامهزاندن له وهزیفهیی گشتیهیدا، به لای کهه هه لگری پروانامهیی زانکۆیی بهرایی بن له بواری پسپۆرپ دهسته و خاوهن شارهزایی بن له

بوارى پىسپۆرى دەستە بۆ ماوئەيدەك كەمتر نەبىت لە (10) دە سال بەنەيسبەت سەرۆك و (7) حەوت سال بەنەيسبەت جىگىرى سەرۆك و بەرپۆئەبەرى گشتى سندوق و ئەندامەكان.

چوارەم: ئەنجومەنى وەزيران بۆى هەيە كەسانىك لەوانەى خاوەن شارەزايى و پىسپۆرىن لەسەر پيشنيارى ئەنجومەن بەسيفەتى راوئىژكارىيى دايمەزىنيت و ماف و پابەندىيەكانيان و ژمارەيان بەپىي گرىبەست و بەگوئىرەى پىپەوى ناوخۆى دەستە، كە ئەنجومەنى وەزيران پەسندى دەكات، ديارى دەكرين.

ماددەى (6):

بەستنى كۆبوونەوى دەستە بە ئامادەبوونى (3/2) دوو لەسەر سىي ئەندامەكانى دەبىت و برپارەكانى بە زۆرىنەى رەهاى ئەندامەكان دەردەكرين.

ماددەى (7):

دەستە ئەمانەى خوارەو لە ئەستۆ دەگرىت:

يەكەم: تۆماركردن و دۆكيومينتكردى سەرجمى داھاتەكانى نەوت و گازى هەرىم، كە بە گوئىرەى حوكمەكانى ئەم ياسايە دەستدەكەون لە سندوقدا، هەروەها بەرپۆئەبردن و مسۆگەركردى گواستەنەويان بۆ ژمىرەى وەزارەتى دارايى و ئابوورى، پاش ئەوى بەپىي ماددەى (12) دوازدهمى ئەم ياسايە لەسەر پيشنيارى دەستە و برپارى ئەنجومەنى وەزيران و پەسەندكردى پەرلەمان، تەرخان دەكرين.

دووم: وردبىنيكردى جولەى گشت داھاتەكانى نەوت و گازى هەرىم لە سندوقدا بەپىي چاودىرى نيۆخۆيى، لەگەڵ دەركردى راپۆرتى مانگانە لە بارەيانەو.

سىيەم: سالانە ئاشكراكردى گشت ئەو داتايانەى تايبەتن بە ژمىرە و چالاكىيەكانى سندوق دەربارەى سپاردن و راكيشان و وردبىنى كردنيان بە بەكارهينانى كۆمپانيای ژمىريارى جيهانى لىھاتوو متمانە پىكراو، دواتر بەرزكردنەوى راپۆرتى ناوبەناو بۆ ئەنجومەنى وەزيران كەوا چالاكى و راپۆرتى كۆمپانياكاني ژمىريارى جيهانى پووخت دەكاتەو لەگەڵ دەرختنى راويۆچوونى خۆى لەسەر ئەم راپۆرتانە.

چوارەم: مسۆگەركردى شەفافىيەت و دركاندن لە پرۆسە دارايىيەكان لە كاتى ئەنجامدانى رىكار و پرۆسەكانى ژمىركارى بە گوئىرەى ستاندرى ژمىريارى پەيرەوكراوى جيهانى و ئاستى پىادەكردنيان لەسەر گشت ژمىرەكانى سندوق كە لەم ياسايەدا باسكراون.

پينجهم: پيوسته له سهر دهسته راپورته كاني خوي به شيوهي مانگانه و سالانهي بداته پەرله مان و، بۆ راي گشتي ئاشكرايان بكات.

به شي چوارهم

به رپوه بردني داها ته كاني نهوت و گاز

ماددهي (8):

دهسته وهرگر تني ته مانهي خواره وه له تهستۆ ده گریت:

يه كهه م: كۆي داها ته شايسته وه دهسته ها تو وه كاني هه ريم له هه ناره كوردن و فرۆشتني نهوت و گاز به گويره ي گريبه سته كاني نهوت و گاز.

دووهم: سه رجه م پي به خشين و پا دا شته كاني ها تو وه له گري به سته كاني نهوت و گاز و مؤلكانه كان له كاتي شايسته بوونياندا، له نيوانيشياندا پا دا شته كاني وا ژوو كوردن و به ره مه پي تاني گري به سته نهوت ييه كان له گه ل كۆمپانيا بياني و خۆمالييه كان، پا دا شته كاني ژي رخاني ئابووري و، بره كاني ته رخا نكرا و بۆ پاراستني ژينگه و داها تي دي كه به گويره ي ته وه ي له ياساي نهوت و گاز و ياسا كاني دي كه ي په يوه نداردا ها تو وه.

سييه م: كۆي داها ته كاني به ره مه مه نهوتي و گاز ييه كان.

چواره م: داها تي دارايي ها تو وه له حكومه تي ئيتي حا ديي كه وا راسته وخۆ په يوه سته به نهوت و گاز و به ره مه مه كانيان جگه له پشكي هه ريم له بودجه ي گشتي ئيتي حا دي ا.

پينجهم: تهو برانه ي وهك شايسته بۆ هه ريم ها تو ون له وه ي تا يبه ته به نهوت و گاز وه ته و يش

به گويره ي حوكمه كاني ياساي دياري كوردن و وه رگر تني شايسته داراييه كاني هه ريمي كوردستان -

عي راق له داها ته ئيتي حا دييه كان ژماره (5) ي سالي 2013، له گه ل ره چاو كوردي بره گه ي

(چواره م) ي سه ره وه ي ته م مادده يه .

شه شه م: تهو داها تانه ي كه له ته نجامي وه به ره پي تان به سه رمايه ي سن دو قه كه وه ده سته دي ن.

حه وته م: هه ر داها تي كي تري پرۆسه ي نهوت و گاز كه له م مادده يه دا ئا ما ژه ي بۆ نه كرا وه.

ماددهي (9):

يه كهه م: ژمي ره ي ته م سن دو قه ژمي ره يه كي داخرا وه و خه رجي لي تا كر يت ته نها بۆ مه به ستي كو كور دنه وه ي

داها ته كا نه .

دووهم: چەند ژمێرهیهکی جۆراوجۆر بۆ صندوق دهکریتهوه، چ به دیناری عێراقی بێت، یان هەر دراویکی بیانی له لقی بانکی ناوهندی عێراقی له ههرێمدا، یان هەر بانکێکی دیکهێ حکومی که ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران پاش په‌سه‌ندکردنی لقی بانکی ناوهندی له ههرێمدا هه‌ڵیده‌بژێریت، به مه‌به‌ستی سپاردنی گشت داهاته‌کانی نه‌وت و گاز که له‌م یاسایه‌دا ده‌قیان له‌سه‌ر کراوه.

سێهه‌م: پێویسته له‌سه‌ر ده‌سته رێنمایی پێویست بۆ جولان‌دن و سپاردنی بره‌کان له‌ نیوان ژمێره‌کانی سه‌ر به‌ صندوق پاش په‌سه‌ندکردنی له‌لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانه‌وه، ده‌ربکات. چواره‌م: ده‌سته ده‌سه‌لاتی هه‌یه ژمێره‌یه‌کی تاییه‌ت له‌ بانکه ئه‌هلیه‌کان بکاته‌وه ته‌نها بۆ مه‌به‌ستی وه‌به‌ره‌ی‌نان به‌سه‌رمایه‌ی صندوقه‌که به‌پێی یاسا کارپێکراوه‌کان. مادده‌ی (10):

وه‌زاره‌ت شایسته داراییه‌کانی کۆمپانیاکانی بواری نه‌وت و گاز له‌ ههرێمی کوردستاندا دیاری ده‌کات و، له‌لایه‌ن ده‌سته‌ی صندوقه‌وه وردبینی بۆ ده‌کریت و، له‌لایه‌ن ئه‌نجومه‌نه‌وه ره‌زامه‌ندی له‌سه‌ر ده‌دریت و، له‌ بودجه‌ی سالانه‌دا ته‌رخانه‌کردنی بۆ ده‌کریت و، په‌رله‌مان په‌سندی ده‌کات. مادده‌ی (11):

سندوقێک به‌ناوی (سه‌ندوقی نه‌وه‌کانی داها‌توی کوردستان) داده‌مه‌زیت، که به‌پێوه‌بردن و دراو‌پێدانی به‌ یاسایه‌ک رێکده‌خریت که له‌ ماوه‌ی (12) دوا‌زه مانگ تێنه‌په‌ریت له‌ رێکه‌وتی به‌رکاربوونی ئه‌م یاسایه‌دا ده‌رده‌کریت، تیا‌یدا رێژه‌یه‌کی دیاریکراو له‌ داها‌ته‌ نه‌وتی و گازییه‌کانی وه‌رگیراو به‌پێی یاسا بۆ نه‌وه‌کانی داها‌توو ده‌سپێدریت و له‌ بودجه‌ی سالانه‌دا جێگیر ده‌کریت.

به‌شی پێنجه‌م

دابەشکردنی داها‌ته‌کانی صندوق

مادده‌ی (12):

یه‌که‌م: داها‌ته‌کانی نه‌وت و گاز که له‌ صندوقدا ده‌سپێدرین و به‌پێی حوکمه‌کانی ئه‌م یاسایه‌ وه‌رگیراون، له‌لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانه‌وه به‌پێی مه‌رج و ستانده‌ری ها‌توو له‌ یاسای نه‌وت و گازدا، پاش ته‌رخانه‌کردنی ئه‌م برانه‌ له‌ بودجه‌ی سالانه‌ و په‌سه‌ندکردنی له‌لایه‌ن په‌رله‌مانه‌وه، به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه دابه‌ش ده‌کرین:

1- دراو‌پێدانی بودجه‌ی گشتی به‌ گوێره‌ی یاسای بودجه‌ی گشتی سالانه‌ی هه‌رێم.

- 2- ژمیڤه‌ی (سندوقی نه‌وه‌کانی داها‌توو) به‌گوێڤه‌ی حوکمه‌کانی ماده‌ی (11) یازده‌می ئەم یاسایه‌.
- 3- دراویڤدانی وه‌زاره‌ت پاش ره‌زامه‌ندی ئەنجومه‌ن بۆ پالڤشتی کردنی ژێرخانی ئابوری که‌رتی نه‌وت و گاز له‌ هه‌رێمدا له‌ کاتی پێویستیدا و، قه‌ره‌بوو کردنه‌وه‌ی خاوه‌نی ئەو زه‌وه‌ییانه‌ی بۆ پرۆسه‌کانی نه‌وت و گاز ته‌رخان ده‌کری‌ن و، قه‌ره‌بوو کردنه‌وه‌ی ئەو که‌س و لایه‌ن و مو‌لکانه‌ی له‌ ئەنجامی پرۆسه‌ نه‌وتیی و گازییه‌کاندا زیانیان پێ ده‌گات.
- 4- پالڤشتیکردنی سندوقی ژینگه‌ی دامه‌زراو به‌پێی خا‌لی (10)ی ب‌رگه‌ی (یه‌که‌م) له‌ ماده‌ی (37) سی و حه‌وت یاسای نه‌وت و گاز.
- 5- دراویڤدانی رێژه‌یه‌کی دیاری کراو له‌ داها‌تی سندوق بۆ ده‌سته‌به‌ری کۆمه‌لایه‌تی که‌ به‌پێی یاسا رێک ده‌خریت.
- 6- دراویڤدانی رێژه‌یه‌کی دیاری کراو له‌ داها‌تی سندوق بۆ گه‌شه‌ پێدانی ژێرخانی کشتوکا‌ل که‌ به‌پێی یاسا رێک ده‌خریت.
- 7- ته‌رخانکردنی ب‌ری (2) دوو دۆلار بۆ هه‌ر به‌رمیلێک نه‌وتی به‌ره‌مه‌هاتوو وه‌ک پت‌رۆدۆلار بۆ هه‌ر قه‌زایه‌ک که‌ نه‌وتی لێ ده‌رده‌هێنریت.
- دووهم: له‌ سه‌ره‌تای نیوه‌ی دووه‌می هه‌ر سا‌لیکی رۆژ ژمیڤه‌ی، وه‌ک یه‌کیی داها‌ته‌کانی نه‌وت و گاز و ته‌رخانکراوه‌ فیعلیه‌کانی ژمیڤه‌کانی سندوق ئەنجام ده‌دریت و، ژمیڤه‌کانی سندوق له‌سه‌ر ئەم بنه‌مایه‌ و به‌پێی یاسا و پێڤه‌وه‌کانی بنه‌ما‌کانی ژمیڤه‌یاری متمانه‌ پێکراو له‌ هه‌رێمدا، ئەنجام ده‌درین.
- سێهه‌م: کاره‌کانی ده‌سته‌ و ژمیڤه‌کانی سندوق ملکه‌ج ده‌بن بۆ چاودێری په‌رله‌مانی کوردستان و دیوانی چاودێری دارایی هه‌رێم.
- چواره‌م: ده‌سته‌ به‌رپرسیاریتی خۆی به‌پێی ئەو پرنسیپ و ستانده‌رانه‌ی تاییه‌تن به‌ ده‌سپێشخه‌ری شه‌فافیه‌ت له‌ پێشه‌سازییه‌ ده‌ره‌ی‌نکاره‌کانی ها‌توو له‌ سه‌رچاوه‌ی (Extractive Industries Transparency Initiative)ی ناسراو به‌ (EITI) پیا‌ده‌ ده‌کات و پێویسته‌ شیاو و ها‌وته‌ریب بن له‌ گه‌ڵ شیاوزه‌ هه‌ره‌ باشه‌کانی پێشه‌سازییه‌ نه‌وتییه‌کان.

به‌شی شه‌شه‌م

حوکه‌می کۆتایی

ماددهی (13):

ئهنجومهنی وهزیران پیڤهویك بۆ ئاسان جیبهجیكردنی حوكمهكانی ئهم یاسایه دهردهكات.

ماددهی (14):

ههیکهلی کارگیڤی سندوق به پیی پهپهرو دیاری دهکریت که به ماوهیهک له (45) چل و پینج رۆژ له ریکهوتی پیکهینانی دهسته تیپهڤ نهکات، دهردهکریت.

ماددهی (15):

کار به ههچ دهقیکی یاسایی یان بریاریکی ناکۆک له گهڤا حوکمهکانی ئهم یاسایه دا ناکریت.

ماددهی (16):

ئهم یاسایه له ریکهوتی بلاوکردنهوهی له رۆژنامهی فهرمی (وهقايعی كوردستان) دا جیبهجی دهکریت.

مسعود بارزانی

سه رۆکی ههریمی كوردستان - عیراق

ههولپیر

2015/4/30

هویهکانی دهرچوواندن

بهمه بهستی به دامه زراوهیی کردنی کهرتی نهوت و گاز له ههریمی كوردستان که به شیوهیهک بیته داهاتهکانی پرۆسه نهوتی و گازیهکان به باشتین شیوه کۆ بکرینهوه و، پشتیوانی شهفافیته و گهشهی ئابووری ههریمی كوردستان بیته، ئهم یاسایه دهرچوویندرا.